

Επιπτώσεις της επερχόμενης τουρκο-εβραϊκής ενεργειακής συνεργασίας

Πέμπτη 27 Μαρτίου 2014

Σημαντικοί αγωγοί πετρελαίου και φυσικού αερίου της Τουρκίας

Από το 1996 μέχρι το 2009, η Τουρκία και το Ισραήλ «απολάμβαναν» τους καρπούς μιας στενής στρατιωτικής σχέσης, η οποία σταδιακά επεκτάθηκε και σε άλλους τομείς συνεργασίας, όπως για παράδειγμα η διμερής τουρκο-εβραϊκή συμφωνία ελεύθερου εμπορίου που υπογράφηκε το 2000. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, οι σχέσεις των δύο χωρών επιδεινώθηκαν, κυρίως λόγω των εσωτερικών και εξωτερικών πολιτικών αλλαγών που υιοθέτησε η κυβέρνηση Ερντογάν. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η φθορά στις τουρκο-εβραϊκές σχέσεις συνεργασίας ήταν ανάλογη τόσο με τη φθορά της εξουσίας του τουρκικού στρατού, όσο και με το μέγεθος της εξουσίας που αποκτούσε σταδιακά ο Ερντογάν και μια μερίδα ηγετικών στελεχών του ΑΚΡ.

Η επιδείνωση των τουρκο-εβραϊκών σχέσεων δημιουργούσε έντονο προβληματικό στην Ουάσινγκτον, καθότι οι εν λόγω χώρες συνιστούν στρατηγικούς εταίρους των Ηνωμένων Πολιτειών. Οι επιπτώσεις αυτής της συγκρουσιακής πλέον διμερούς σχέσης, σε συνδυασμό με τις επιπτώσεις της συνεχιζόμενης «Αραβικής Άνοιξης», ως ένα βαθμό επιδείνωσαν την περιφερειακή ασφάλεια και εμπόδισαν την προώθηση των αμερικανικών συμφερόντων στην περιοχή. Η εμμονή, οι διαμαρτυρίες και οι κατηγορίες του Ερντογάν κατά των Ισραηλινών, κυρίως για την απομόνωση της Λωρίδας της Γάζας, δημιουργούσαν τριβές στις σχέσεις των Ηνωμένων Πολιτειών με τις υπόλοιπες αραβικές χώρες και ταυτόχρονα απομόνωναν περαιτέρω το εβραϊκό κράτος.

Σημάδια αναθέρμανσης των τουρκο-εβραϊκών σχέσεων

Το Μάρτιο του 2013, υπήρξαν κάποια θετικά σημάδια ως προς την πιθανότητα προσέγγισης των δύο πλευρών. Συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του προέδρου Ομπάμα στο Ισραήλ, ο ίδιος ο Αμερικανός πρόεδρος διευκόλυνε μια τηλεφωνική συνομιλία μεταξύ του Ερντογάν και του Ισραηλινού πρωθυπουργού Βενιαμίν Νετανιάχου. Από την πλευρά της, η Άγκυρα δεν άφησε ανεκμετάλλευτο το «συνοικέσιο» του Ομπάμα και την «απολογία» που ακολούθησε από πλευράς Νετανιάχου. Η τουρκική πλευρά, εκτός του ότι δεν απέκλεισε ρητά το ενδεχόμενο μιας πιθανής αποκατάστασης των διμερών σχέσεων, έσπευσε να καταστήσει σαφές ότι «επιθυμεί μια ευρεία τουρκο-εβραϊκή ενεργειακή συνεργασία». Για πρώτη φορά, αυτές οι επιδιώξεις της Άγκυρας ακούσθηκαν επίσημα από τα

χείλη του Τούρκου υπουργού Ενέργειας και Φυσικών Πόρων, Τανέρ Γιλντίζ, κατά τη διάρκεια της «Ευρωπαϊκής Συνόδου για την Ενέργεια», η οποία πραγματοποιήθηκε στην Κωνσταντινούπολη στα τέλη Οκτωβρίου του 2013 και στην οποία θα πρέπει να τονισθεί ότι συμμετείχαν και οι εταιρίες ενέργειας που δραστηριοποιούνται στο Ισραήλ, όπως για παράδειγμα η Noble Energy Inc. Αναφερόμενος στις μελλοντικές τουρκο-ισραηλινές σχέσεις, ο Τανέρ Γιλντίζ μεταξύ άλλων δήλωσε: «Στις σχέσεις των δύο χωρών υπάρχουν πολιτικά προβλήματα, αλλά μπορούν να επιλυθούν. Η Τουρκία ενδιαφέρεται για το ισραηλινό φυσικό αέριο».

Επιπρόσθετα, κατά τη διάρκεια της Συνόδου, εκπρόσωποι του Ισραήλ, της Τουρκίας και των ξένων εταιριών ενέργειας συζήτησαν για την κατασκευή ενός αγωγού, ο οποίος θα μπορούσε να μεταφέρει φυσικό αέριο από το ισραηλινό κοιτάσμα Λεβιάθαν προς τη νότια Τουρκία, με κόστος 2-3 δισ. δολάρια. Ο εν λόγω αγωγός θα μπορούσε ετησίως να προμηθεύει την Τουρκία με 8-10 δισ. κυβικά μέτρα φυσικού αερίου. Πλην της Τουρκίας, ο αγωγός θα προμήθευε με φυσικό αέριο την Ελλάδα και τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. [1]

Τα οφέλη για την Τουρκία

Ας δούμε όμως «ποια είναι τα πιθανά οφέλη για την Τουρκία στην περίπτωση, που μέσω μιας ενεργειακής συμφωνίας, αναθερμανθούν οι σχέσεις της με το Ισραήλ;»

Πρώτα απ' όλα, θα κατορθώσει σε σημαντικό βαθμό να ελέγξει τόσο το μελλοντικό status της περιφερειακής, όσο και της αντίστοιχης ευρωπαϊκής ενεργειακής ασφάλειας. Ήδη, η Τουρκία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη μεταφορά υδρογονανθράκων, καθώς βρίσκεται ανάμεσα στα πλούσια κοιτάσματα των χωρών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και της Μέσης Ανατολής, αλλά και της ευρωπαϊκής αγοράς ενέργειας, που συνιστά τη δεύτερη μεγαλύτερη αγορά φυσικού αερίου σε παγκόσμιο επίπεδο. Στην Τουρκία λειτουργούν δύο σημαντικοί αγωγοί πετρελαίου, ο αγωγός Μπακού-Τιφλίδα-Τσεύχάν (BTC) και ο Κιρκούκ-Γιουμουρταλίκ, που μεταφέρουν αντίστοιχα αζέρικο (από το 2008, μέσω του BTC μεταφέρονται και ποσότητες πετρελαίου από το Καζακστάν) και ιρακινό πετρέλαιο στα τουρκικά παράλια της Ανατολικής Μεσογείου, το οποίο στη συνέχεια μεταφέρεται στην ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας. Αξίζει να σημειώσουμε ότι από το 2005 μέχρι σήμερα, ο αγωγός BTC έχει αποφέρει κέρδη ύψους περίπου 12 δισ. δολαρίων στο τουρκικό κράτος (η Turkish Petroleum Corporation - ΤΡΑΟ κατέχει το 6,5% των μετοχών του BTC). Συνολικά, η ποσότητα πετρελαίου που μεταφέρεται μέσω αυτών των αγωγών υπολογίζεται στο 3% του παγκόσμιου εμπορίου πετρελαίου. [2] Μεσοπρόθεσμα, πέρα από τη μεταφορά μαύρου χρυσού, δίνεται η ευκαιρία στην Τουρκία να καταστεί και σημαντικός διαμετακομιστής φυσικού αερίου προς την Ευρώπη, τόσο από την Κασπία Θάλασσα (αγωγός TANAP) όσο και από την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου (αγωγός Λεβιάθαν-Τουρκία).

Θα ικανοποιήσει τις διαρκώς αυξανόμενες ενεργειακές ανάγκες της Τουρκίας, ενώ ταυτόχρονα θα μειώσει την εξάρτησή της από τις εισαγωγές ρωσικού και ιρακικού φυσικού αερίου (το 2011, προμηθεύθηκε 890 δισ. κυβικά πόδια ρωσικού και 290 δισ. κυβικά πόδια ιρακικού φυσικού αερίου).[3] Η Τουρκία εξαρτάται όλο και περισσότερο από τις εισαγωγές φυσικού αερίου, που το

χρησιμοποιεί κυρίως στον τομέα της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Η εγχώρια παραγωγή σε φυσικό αέριο ανέρχεται μόλις στα 22 δισ. κυβικά πόδια (2012), καλύπτοντας μόνο το ~1,4% των αναγκών της. Πριν μια δεκαετία (2004), κατανάλωνε περίπου 800 δισ. κυβικά πόδια φυσικού αερίου, ενώ σήμερα υπολογίζεται ότι έχει υπερβεί τα 1,6 τρισ. κυβικά πόδια. Αναφορικά με το πετρέλαιο, θα πρέπει να τονίσουμε ότι «τα τελευταία χρόνια, έχει αυξηθεί ραγδαία η κατανάλωσή του, η οποία μάλιστα υπολογίζεται ότι θα διπλασιασθεί την επόμενη δεκαετία». Το 2012, το 35% των εισαγωγών πετρελαίου προέρχονταν από το Ιράν, το 17% από το Ιράκ, το 13% από τη Σαουδική Αραβία και το 10% από τη Ρωσία.

Θα διαταράξει τις σχέσεις συνεργασίας Αθηνών-Λευκωσίας-Τελ Αβίβ, καθώς είναι ηλίου φαινότερον ότι «όταν τελικά αποκατασταθούν οι τουρκο-ισραηλινές σχέσεις, τότε οι σχέσεις συνεργασίας του Ισραήλ με την Ελλάδα και την Κύπρο θα υποβαθμισθούν». Αυτό θα προκύψει κυρίως λόγω των σημαντικών εβραϊκών συμφερόντων που θα προωθούνται μέσω της τουρκο-εβραϊκής ενεργειακής συνεργασίας, αλλά και διότι η Άγκυρα αναμένεται να «απαιτήσει» από το Τελ Αβίβ τον περιορισμό της συνεργασίας του με την Αθήνα και τη Λευκωσία, τουλάχιστον σε πολιτικό-στρατιωτικό επίπεδο. Επίσης, είναι πολύ πιθανόν η πορεία των διαπραγματεύσεων για το Κυπριακό να δρομολογηθεί προς συγκεκριμένη κατεύθυνση, εξαιτίας της αποκατάστασης των τουρκο-εβραϊκών σχέσεων. Ήδη, στις 20 Μαρτίου 2014, κατά την επίσκεψη του υπουργού Εξωτερικών του Ισραήλ Άβιγκντορ Λίμπερμαν στην Αθήνα, υπήρξαν κάποια σημάδια που συνδέονται με την πιθανή αναθέρμανση των τουρκο-εβραϊκών σχέσεων, αλλά και τη στάση που αναμένεται να τηρήσει το Ισραήλ απέναντι στην ελληνική και αντίστοιχα στην τουρκική πλευρά. Ο Ισραηλινός υπουργός αναφερόμενος στον αγωγό East Med, μέσω του οποίου η ελληνική πλευρά ευελπιστεί να μεταφέρει κυπριακό και ισραηλινό φυσικό αέριο στην Ευρώπη, τόνισε εμμέσως πλην σαφώς ότι «πρόκειται για μια εξαιρετικά δαπανηρή διαδικασία» και ότι «τις τελικές αποφάσεις θα τις λάβει ο ιδιωτικός φορέας». Ο Άβιγκντορ Λίμπερμαν, γνωστός για τις μέχρι σήμερα σκληρές του θέσεις εναντίον της Τουρκίας, αναφερόμενος στις τρέχουσες και μελλοντικές τουρκο-ισραηλινές σχέσεις σημείωσε ότι «οι δύο χώρες διατηρούν διπλωματικές και εμπορικές σχέσεις, που έχουν αναπτυχθεί ιδιαίτερα το τελευταίο διάστημα».

Η ουκρανική κρίση ανέδειξε τον κίνδυνο μιας πιθανής επερχόμενης επιδείνωσης της ευρωπαϊκής ενεργειακής ασφάλειας, γεγονός που ευνοεί τα σχέδια της Άγκυρας να καταστεί περαιτέρω σημαντικός διαμετακομιστής υδρογονανθράκων από την Κεντρική Ασία, τη Μέση Ανατολή και τώρα από την Ανατολική Μεσόγειο προς την ΕΕ, χωρίς ωστόσο να αποκλείει τη διεύρυνση της ενεργειακής της σχέσης με τη Ρωσία. Αντίθετα, παρά τις αρχικές θετικές εκτιμήσεις της ελληνικής κυβέρνησης και της αντιπολίτευσης, η κατασκευή του TAP ενδέχεται να λειτουργήσει ως «Δούρειος Ίππος» στην πραγματοποίηση του μεγαλεπήβολου ελληνικού σχεδίου για τον East Med, καθώς τον καθιστά ως οικονομικά ασύμφορη και μη ρεαλιστική επιλογή. [4]

[1] Amiram Barkat, Globes Israel's Business Arena, "Turkish minister: We're interested in Israeli gas", October 31, 2013

[2] Hürriyet, "Turkey 'earns \$12 billion' from Baku pipeline", April 15 2014

[3] U.S. Energy Administration Information, "Turkey-Analysis", February 1, 2013

[4] «Ο αγωγός TAP θα λειτουργήσει ανταγωνιστικά στην εξαγωγή του ισραηλινού, κυπριακού και του πιθανού μελλοντικού ελληνικού φυσικού αερίου προς τις ευρωπαϊκές αγορές ενέργειας; Αν ναι, τότε ποιες θα είναι οι συνέπειες για την Ελλάδα και την Κύπρο ως προς την εκμετάλλευση αυτών των αποθεμάτων υδρογονανθράκων; Κατά πόσο η θέση και η λειτουργία του TAP θα ληφθεί υπόψη από τους Ισραηλινούς, με αποτέλεσμα να επιλέξουν τη σύνδεσή τους με αυτόν, αντί να επιλέξουν το σχεδιασμό ενός αγωγού Ανατολικής Μεσογείου–Κρήτης–Ηγουμενίτσας–Ιταλίας, που σαφώς προωθεί τα ελληνικά συμφέροντα; Εδώ θα πρέπει να τονίσουμε ότι η ευθεία απόσταση από τα ισραηλινά ενεργειακά πεδία της Ανατολικής Μεσογείου μέχρι τον αγωγό TAP είναι περίπου 700 χιλιόμετρα (περιοχή της Άγκυρας) και το κόστος σύνδεσης υπολογίζεται σε δύο έως τρία δισ. δολάρια. Αντίθετα, η κατασκευή ενός τερματικού σταθμού υγροποίησης φυσικού αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο υπολογίζεται σε περίπου 10 δισεκατομμύρια δολάρια. Φυσικά, τα ίδια δεδομένα θα έχει να επεξεργασθεί και η Κυπριακή Δημοκρατία, σε περίπτωση που τα αποθέματά της σε φυσικό αέριο είναι εξαγωγή. Δηλαδή, Τελ Αβίβ και Λευκωσία δεν είναι απίθανο να καταλήξουν στην επιλογή διασύνδεσης με τον TAP, μέσω Τουρκίας».

Βασίλης Γιαννακόπουλος, GeoStrategy, «Το αζέρικο φυσικό αέριο και τα ερωτήματα για τον TAP», 28 Ιουνίου 2013

<http://www.geostrategy.gr/pdf/20130628%20TAP.html>

Βασίλης Γιαννακόπουλος

Άρθρο του GeoStrategy στο ΠΟΝΤΙΚΙ